

15. Kyrylov, Y., Hranovska, V., Zhosan, H., & Dotsenko, I. (2020). Innovative Development of Agrarian Enterprises of Ukraine in the Context of the Fourth Industrial Revolution. *Solid State Technology*, 63, 6, 1430-1448 [in English].

16. Pravdiuk, N., Pokynchereda, V., & Pravdiuk, M. (2019). The human capital of an enterprise: theory and assessment methodology. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5, 2, 176-183 [in English].

17. Ofitsiynyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Official site of the National Bank of Ukraine]. *bank.gov.ua*. Retrieved from: <https://bank.gov.ua> [in Ukrainian].

18. Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

Відомості про автора

ПРАВДІЮК Наталія Леонідівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: npravduyk@gmail.com).

PRAVDIUK Nataliia – Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: npravduyk@gmail.com).

ПРАВДІЮК Наталия Леонидовна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедры бухгалтерского учета, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: npravduyk@gmail.com).

УДК 338.43

DOI: 10.37128/2411-4413-2021-2-5

ДОСЛІДЖЕННЯ
ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ
ВІННИЦЬКОЇ
ОБЛАСТІ У
КОНТЕКСТІ
АКТИВІЗАЦІЇ
ВИРОБНИЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

САМБОРСЬКА О.Ю.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії

КОЛЕСНИК Т.В.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії,

ПРОНЬКО Л.М.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії,
декан факультету менеджменту та права,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)

Теперішній стан економіки з погіршенням економічних результатів трансформаційних перетворень характеризується відсутністю системи управління, динамікою зростання економічних показників через перехід на інноваційні джерела забезпечення економічного розвитку, а це активізує питання щодо надання таким змінам керованого характеру. Економічний розвиток регіону стосується не тільки фінансових надходжень до місцевих бюджетів, але і збільшення загального добробуту населення через призму пріоритетних напрямів розвитку. Шлях до поліпшення життя та економічного розвитку Вінницької області можливий із урахуванням трансформаційних процесів, але досягнення цього передбачає вирішення комплексу цілей та завдань, що стоять перед органами управління.

Досліджено сучасний стан, тенденції і проблеми відтворення економічного потенціалу сталого розвитку України та її регіонів. Здійснено аналіз ефективності діяльності підприємств окремих видів діяльності економіки області. Запропоновано формування системи індикаторів ефективності розвитку регіональних соціально-економічних систем та здійснено системно-комплексну оцінку економічного потенціалу розвитку Вінницької області. Значну увагу прикуто до оцінки економічного потенціалу регіону, перспективам модернізації соціальної інфраструктури та формуванню сталого економічного зростання регіону. Сформульовано базові та стратегічні напрями раціоналізації сфер ресурсного користування на основі оцінки корисних копалин, удосконалення управління сільськогосподарським комплексом області, як основної детермінанти ефективного використання територіального розвитку регіональних комплексів. Проведено SWOT-аналіз Вінницької області, охарактеризовано сильні та слабкі сторони розвитку та економічного виведення області на транскордонні ринки та світову арену. Окреслено можливості області, що сприятимуть подальшій конкурентоспроможності регіону на рівні інших економічних областей України. Виокремлено загрози розвитку, які виникають під дією зовнішніх сил, які заважають швидкому та сталому зростанню.

Ключові слова: розвиток, ефективність, комплекс, потенціал, регіон, зростання.

Табл.: 7. **Рис:** 3. **Літ:** 12.

RESEARCH OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF VINNYTSIA REGION IN THE CONTEXT OF INTENSIFYING PRODUCTION ACTIVITIES

SAMBORSKA Oksana,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Administrative Management
and Alternative Energy Sources

KOLESNIK Tetiana,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Administrative Management
and Alternative Energy Sources

PRONKO Lyudmilla,
Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Administrative Management
and Alternative Energy Sources,
Dean of the Faculty of Management and Law,
Vinnitsia National Agrarian University
(Vinnitsia)

The current state of the economy with the deterioration of economic results of transformational changes is characterized by the lack of a system of management of the dynamics of growth of economic indicators due to the transition to innovative sources of economic development, which activates the issue of providing such changes in controlled character. The economic development of the region concerns not only financial revenues to local budgets, but also an increase in the overall welfare of the population, through prism of priority directions of development. The path to improving the life and economic development of the Vinnytsia region is possible taking into account transformational processes, but achieving this involves solving the complex of goals and tasks facing management bodies.

The current state, trends and problems of reproduction of the economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions are investigated. An analysis of the ineffectiveness of enterprises of certain types of activities of the region's economy is carried out. The formation of the system of indicators of the development of regional socio-economic systems is proposed and a systematic and integrated assessment of the economic potential of the development of the Vinnytsia region is carried out. Considerable attention is brought to assess the economic potential of the region, prospects for modernization of social infrastructure and the formation of sustainable economic growth in the region. The basic and strategic directions of rationalization of resource use spheres are formulated on the basis of assessment of minerals, improving the management of the agricultural complex of the region as the main determinants of the effective use of territorial development of regional complexes. The SWOT-analysis of the Vinnytsia region has been conducted, the strengths and weaknesses of development and economic output of the region on cross-border markets and the world arena are characterized. The possibilities of the region are outlined, which will contribute to further competitiveness of the region at the level of other economic regions of Ukraine. Provided threats of development that arise under the influence of external forces that interfere with rapid and sustainable growth.

Keywords: development, efficiency, complex, potential, region, growth.

Tab.: 7. **Fig.:** 3. **Ref.:** 12.

ИССЛЕДОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ ВИННИЦКОЙ ОБЛАСТИ В КОНТЕКСТЕ АКТИВИЗАЦИИ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

САМБОРСКАЯ О.Ю.,

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии*

КОЛЕСНИК Т.В.,

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии*

ПРОНЬКО Л.Н.

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры административного менеджмента
и альтернативных источников энергии,
декан факультета менеджмента и права,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)*

Нынешнее состояние экономики с ухудшением экономических результатов трансформационных преобразований характеризуется отсутствием системы управления динамикой роста экономических показателей перехода на инновационные источники обеспечения экономического развития, а это активизирует вопрос о предоставлении таким изменениям управляемого характера. Экономическое развитие региона касается не только финансовых поступлений в местные бюджеты, но и увеличения общего благосостояния населения, через призму основных направлений развития. Путь к улучшению жизни и экономического развития Винницкой области возможен с учетом трансформационных процессов, но достижения этого предусматривает решение комплекса целей и задач, стоящих перед органами управления.

Исследовано современное состояние, тенденции и проблемы воспроизводства экономического потенциала устойчивого развития Украины и ее регионов. Осуществлен анализ эффективности деятельности предприятий отдельных видов деятельности экономики области. Предложено формирование системы индикаторов эффективности развития региональных социально-экономических систем и осуществлена системно-комплексная оценка экономического потенциала развития Винницкой области. Значительное внимание приковано к оценке экономического потенциала региона, перспективам модернизации социальной инфраструктуры и формированию устойчивого экономического роста региона. Сформулированы базовые и стратегические направления рационализации сфер ресурсного пользования на основе оценки полезных ископаемых, совершенствования управления сельскохозяйственным комплексом области как основной детерминанты эффективного использования территориального развития региональных комплексов. Проведен SWOT-анализ Винницкой области, охарактеризованы сильные и слабые стороны развития и экономического вывода области на трансграничные рынки и мировую арену. Определены возможности области, способствующие дальнейшей конкурентоспособности региона на уровне других экономических областей Украины. Выдвинутые угрозы развития, которые возникают под действием внешних сил, мешающих быстрому и устойчивому росту.

Ключевые слова: развитие, эффективность, комплекс, потенциал, регион, рост.

Табл.: 7. Рис: 3. Лит: 12.

Постановка проблеми. Досягнення високих результатів економічних та соціальних показників розвитку регіону визначає сутність економічного зростання. Розвиток кожного регіону в межах країни різниться один від одного, причому рівень диференціації є досить значним із точки зору державної економічної політики. Пошук нових шляхів зменшення економічної нерівності між регіонами, сприяння розвитку найбільш вразливих із них, обґрунтування нових методів управління економічним розвитком, окреслення пріоритетних галузей та раціонального використання ресурсного потенціалу є метою економічного регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінці та аналізу економічного розвитку регіону в контексті активізації виробничої діяльності через призму розвитку підприємств всіх форм власності присвячені праці вітчизняних науковців, серед яких слід особливо відзначити Гончарук І.В. [2], Хвесика М.А. [3], Лібанову Е.М. [3], Калетніка Г.М. [4], Лутковську С.М. [4], Токарчук Д.М. [8], Березюка С.В. [12].

Не дивлячись на значну кількість публікацій, актуальним залишається дослідження розвитку та економічної діяльності підприємств окремих регіонів, що формуватимуть ефективний народногосподарський комплекс країни.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження економічного стану сільськогосподарських і промислових підприємств Вінницької області та обґрунтування основних напрямів стратегічного розвитку регіону.

Виклад основних результатів дослідження. Підприємницький сектор господарювання формує національну економіку, виступаючи одним із основних структуроутворюючих факторів ринкових відносин, який здатен найбільш швидко реагувати на кон'юнктуру й виклики ринку, таким чином надавати ринковій економіці необхідної адаптивності й гнучкості. Ця властивість набуває особливого значення в сучасних умовах господарювання, коли швидко диференціюється споживчий попит, використання інновацій прискорюють науково-технічний прогрес, товарний ринок вимагає розширення номенклатури товарів [12, с. 174].

Одним із кроків щодо підтримки розвитку підприємництва на селі є розроблена у 2016 році Кабінетом Міністрів України Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва (далі – МСП) в Україні на період до 2020 року. Стратегія була спрямована на формування міцної основи для поступового зростання МСП, враховуючи тимчасово обмежені можливості фінансової підтримки та значні виклики, що постали перед країною [7, с. 65].

На території Вінницької області функціонує 70 тис. суб'єктів підприємницької діяльності, з яких 80 % – фізичні особи-підприємці. Станом на 01.01.2020 року в області функціонувало 10294 підприємств-юридичних осіб, із яких 94% – малі підприємства (з них 79,6% мікропідприємства), 5,9% – середні підприємства та 0,1% – великі підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість підприємств Вінницької області за розмірами 2015-2019 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2019 року до 2015 року, (+,-)
	2015	2016	2017	2018	2019	
Кількість підприємств, одиниць	9442	8645	9187	9713	10294	852
Великі підприємства	12	12	10	12	15	3
% до загальної кількості	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0
Середні підприємства, одиниці	462	479	471	538	606	144
% до загальної кількості підприємств	4,9	5,6	5,1	5,6	5,9	1,0 в.п.
малі підприємства, одиниці	8968	8154	8706	9163	9673	705
% до загальної кількості підприємства	95,0	94,3	94,8	94,3	94,0	-1,0 в.п.
з них мікропідприємства, одиниці	7653	6782	7329	7758	8189	536
% до загальної кількості підприємств	81,1	78,4	79,8	79,9	79,6	-1,5 в.п.

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

Протягом аналізованого періоду загальна чисельність діючих підприємств області зросла на 9,0%. Питома вага підприємств середніх за розміром збільшилась на 1,0 в.п. і дорівнювала 606, частка малих підприємств також має позитивну тенденцію зміни і сягла 9673 одиниць. У загальній структурі наявних підприємств, найбільшу частку на кінець звітної періоду становлять малі – 94,0%, що на 1 в.п. менше, ніж у 2015 році, кількість середніх

за розміром підприємств зросла на 1 в.п. і сягала 5,9%. Частка великих підприємств складає 0,1% у 2019 році [1].

У сучасних умовах широкого використання набуло поняття ринкової капіталізації, яка за своєю сутністю визначає ринкову ціну на фондовій біржі зареєстрованих акцій підприємства або всіх його акцій, тобто це вартість, яка може значно перевищувати вартість активів по балансу підприємства. Це пов'язано з тим, що не всі активи, які мають цінність включають в баланс підприємства, наприклад, кваліфіковані працівники, ділова репутація, попит на продукцію, ринки збуту тощо [5, с. 553].

Значну частку в загальній чисельності діючих підприємств становлять малі підприємства: у Теплицькому районі (97,5%); Погребищенському (97%); Шаргородському, Хмельницькому, Крижопільському, Жмеринському районах – понад 96 %; у Ямпільському, Калинівському та Тиврівському районах – менше 90%.

У 2019 році у розрахунку на 10 тисяч осіб населення, припадало 62 малих підприємства, за цим показником область посідала 13 місце серед регіонів України, випереджаючи Житомирську та Хмельницьку області. Серед міст та районів області вище середнього значення показник у Теплицькому районі – 102 підприємства та у місті Вінниці – 115. У Ямпільському та Тростянецькому районах на 10 тис. осіб припадало лише 19 та 32 підприємства відповідно, що значно нижче середньообласного рівня.

За видами економічної діяльності найбільшу частку малих підприємств становлять підприємства, що здійснюють операції із нерухомим майном – 99,4%; підприємства інформації та телекомунікації – 98,5%; по 98,4% – серед підприємств професійної, наукової та технічної діяльності, тимчасового розміщення та харчування; підприємства з надання інших видів послуг – 98,9%. Найменша частка малих підприємств у галузях: охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (52,8%), у промисловості (87,7%), транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності (87,9%). За даними Головного управління статистики у Вінницькій області, питома вага реалізованої продукції (товарів, послуг) малих підприємств у загальному обсязі реалізації за досліджуваний період зменшилась на 1,7 в.п., що негативно вплинуло на рейтингові показники області серед регіонів України – 13 місце у 2019 році, 10 місце – у 2018 році. Частка доходу від реалізації продукції (товарів і послуг) середніх підприємств у 2019 році зросла майже на 1 в.п., що забезпечило області 14 місце серед регіонів України. Протягом аналізованого періоду загальний дохід, одержаний від реалізації продуктів, товарів та послуг, від малих підприємств зріс на 6,4 в.п., середніх підприємств – на 14,9 в.п., великих підприємств – на 16,3 в.п., що свідчить про позитивну динаміку розвитку підприємницької діяльності у Вінницькій області.

Серед районів Вінницької області переважаючою є частка доходу, одержаного від реалізації продукції, товарів і послуг малими підприємствами у Погребищенському районі – 80,7%, більше 75% – у Чернівецькому районі, трохи більше 50% – у Піщанському, Шаргородському, Оратівському, Чечельницькому, Тростянецькому та Бершадському районах. Водночас, у

Тулчинському, Крижопільському, Гайсинському, Іллінецькому районах частка обсягу реалізованих продуктів, товарів та послуг малими підприємствами в загальному обсязі реалізації є менше 15% [1]. У звітному році на підприємствах області було зайнято 176 тис. осіб, що на 11% більше базового періоду (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість зайнятих працівників на підприємствах Вінницької області у 2015-2019 рр., осіб

Показник	Роки					Відхилення 2019 року до 2015 року (+,-)
	2015	2016	2017	2018	2019	
Великі підприємства	23689	24567	19076	24312	25482	1793
% до загальної кількості	16,1	16,5	13,3	15,3	14,5	-1,6 в.п.
Середні підприємства	72532	72876	72967	82454	96421	23889
% до загальної кількості підприємств	49,2	49,0	50,9	52,0	54,8	5,6 в.п.
Малі підприємства	51193	51267	51375	51775	54116	2923
% до загальної кількості підприємств	34,7	34,4	35,8	32,7	30,7	4,0 в.п.
з них мікропідприємства	20157	20245	19878	20428	25388	5231
% до загальної кількості підприємств	13,7	13,6	13,9	12,9	14,4	0,7 в.п.
Всього	147414	148710	143418	158541	176019	28605

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

Компонентом системи соціального захисту населення є соціальні гарантії держави – реалізація державою конституційних прав громадян отримувати найважливіші соціальні товари та послуги. Вони отримують професію, трудовий дохід, зайнятість, безперервну перепідготовку та професійне зростання працівників для підтримки своєї конкуренції на ринку праці, захист фундаментальних прав людини.

Серед основних соціальних гарантій, які реалізує держава – це право громадян вибрати місце роботи та професійну діяльність, мінімальна заробітна плата та пенсії [9, с. 336].

Частка працівників, зайнятих у створенні продукції малими підприємствами, становить 30,7%, що на 4,0 в.п. нижче, ніж у 2015 році. Питома вага зайнятих у діяльності великих підприємств за період дослідження зменшилася на 1,6 в.п. і дорівнює 14,5% у 2019 році.

Позитивна тенденція збільшення обсягів реалізації продукції від підприємницької діяльності різних розмірів та форм господарювання сприяла зростанню частки регіону у загальному рейтингу областей України (табл. 3).

Частка Вінницької області у загальному обсязі експорту та імпорту товарів і послуг також зросла і становила у 2019 році 3,0% та 1,0% відповідно.

Серед регіонів України аграрний сектор області за 2019 рік займає перше місце за обсягами виробництва валової продукції сільського господарства на одну особу, за обсягами виробництва зернових та зернобобових культур, цукрових буряків, картоплі, м'яса та молока, по чисельності поголів'я корів та птиці.

Найвищу урожайність зернових та зернобобових культур у 2020 році було одержано на підприємствах Жмеринського, Калинівського, Літинського,

Немирівського, Тульчинського, Тиврівського та Барського районах – від 57,5 до 63,7 ц/га.

Таблиця 3

Питома вага Вінницької області у структурі економіки України у 2015-2019 рр.

Показники	Частка області, %					Відхилення 2019 року до 2015 року (+,-)
	2015	2016	2017	2018	2019	
Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах)	3,0	3,1	3,1	3,19	3,2	0,2 в.п.
Обсяг реалізованої промислової продукції	3,0	3,0	3,1	3,1	3,1	0,1 в.п.
Виробництво продукції сільського господарства	7,6	8,4	8,2	8,4	8,5	0,9 в.п.
Обсяг виконаних будівельних робіт	2,7	3,4	3,0	4,1	4,2	1,5 в.п.
Капітальні інвестиції	2,7	2,3	2,6	3,0	3,8	1,1 в.п.
Обсяг експорту товарів і послуг	2,2	2,7	2,8	3,0	3,0	0,8 в.п.
Обсяг імпорту товарів і послуг	0,7	0,8	0,8	1,0	1,1	0,4 в.п.
Обсяг роздрібного товарообороту	2,4	2,2	2,1	2,2	2,9	0,5 в.п.

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

У 2020 році в цілому по господарствах Вінницької області було одержано м'яса тварин – 653 тис. т, молока – 728,4 тис. т та 868,5 млн. штук яєць (табл. 4).

Таблиця 4

Виробництво основних видів продукції тваринництва за категоріями господарств Вінницької області у січні-грудні 2019-2020 років

Продукти	Січень-грудень 2020 року	% до січня-грудня 2019 року
Господарства усіх категоріях		
М'ясо (реалізація на забій сільськогосподарських тварин у живій масі), тис. т	653,0	102,9
Молоко, тис. т	728,4	95,4
Яйця, млн. штук	868,5	93,0
Підприємства		
М'ясо (реалізація на забій сільськогосподарських тварин у живій масі), тис. т	606,5	103,6
Молоко, тис. т	212,3	104,8
Яйця, млн. штук	369,7	91,9
Господарства		
М'ясо (реалізація на забій сільськогосподарських тварин у живій масі), тис. т	46,5	94,9
Молоко, тис. т	516,1	92,0
Яйця, млн. штук	498,8	93,9

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

У розрізі окремих категорій підприємств, зазначимо, що питома вага обсягу виробництва м'яса у 2020 році (606,5 тис. т) зросла на 3,6%, а молока (212,3 тис. т) – збільшилася на 5% у порівнянні з 2019 роком.

Важливим показником, що характеризує рівень розвитку економіки області, є валовий регіональний продукт (далі – ВРП), розмір якого за аналізований період (2015-2019 рр.) зріс у 1,9 рази і дорівнював

111500 млн грн. За період 2015-2019 роки ВРП у розрахунку на одну особу зріс у 1,2 рази і дорівнював 72140 грн (рис. 1).

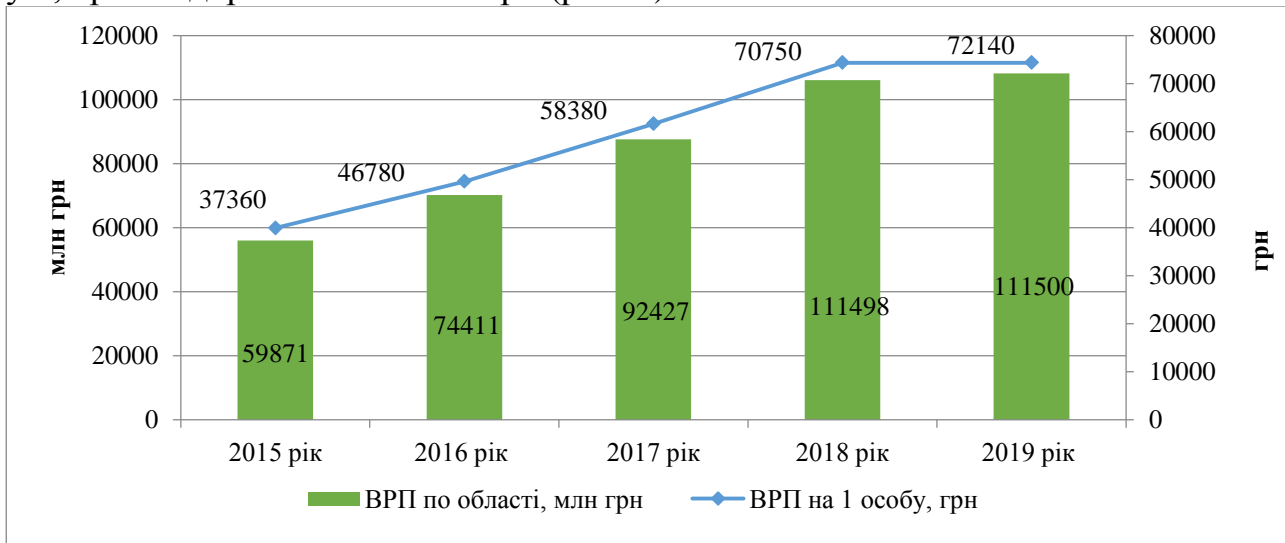

Рис. 1. Валовий регіональний продукт у Вінницькій області загалом та на 1 особу у 2015-2019 рр., млн грн./грн.

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

Частка промислової продукції у загальному обсязі валової доданої вартості (далі – ВДВ) зросла на 3,3 в.п. – з 13,3% у 2015 році до 16,6% у 2019 році.

Вінницька область має багатогалузевий промисловий комплекс (рис. 2), у регіоні функціонує понад 1,3 тисячі підприємств різної форми власності, які виробляють та переробляють промислову продукцію. Серед галузей промислового виробництва значну частку займає харчова галузь (61,9%), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (17,1%) [1].

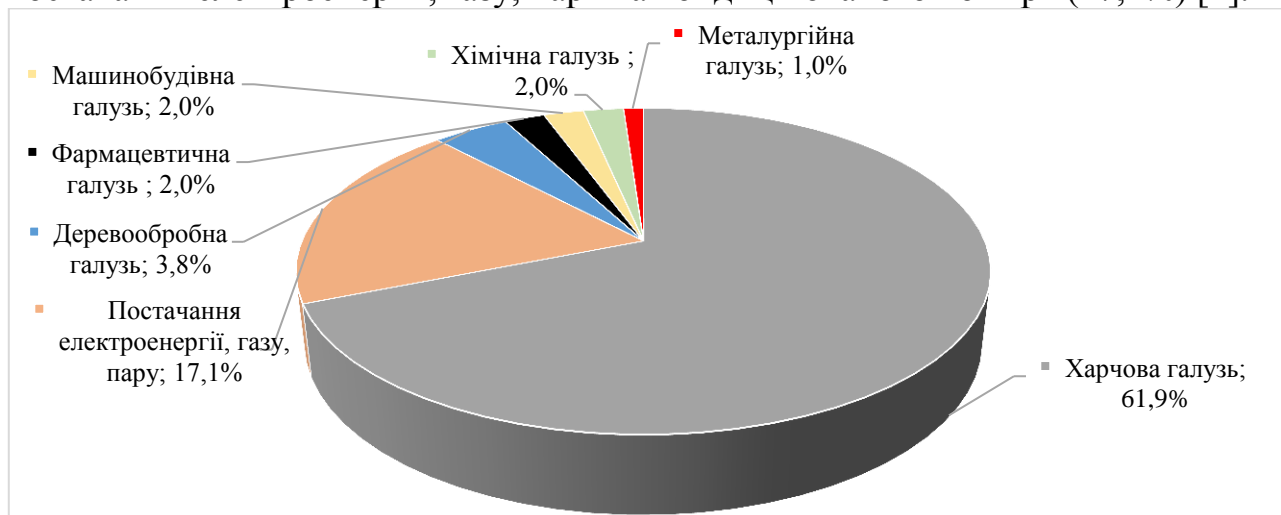

Рис. 2. Структура промислового виробництва Вінницької області, %

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

Інші галузі займають від 0,4% (легка промисловість) до 3,8% (деревообробна галузь, виробництво готових металевих виробів) від загального

обсягу реалізованої продукції. Частка хімічної та фармацевтичної промисловості в загальній структурі становлять лише 2%, що свідчить про низький рівень їх розвитку у регіоні. Розвиток промислового сектору області характеризується індексом промислового виробництва (табл. 5), який на кінець 2019 року дорівнював 113,5%, що майже на 10 в. п. вище, ніж у 2015 році.

Таблиця 5

Індекс промислової продукції Вінницької області у 2015-2019 рр., %

Показник	Роки					Відхилення 2019 року до 2015 року (+,-)
	2015	2016	2017	2018	2019	
Україна	95,7	102,8	100,4	101,6	98,2	2,5 в.п.
Вінницька область	104,0	105,3	108,2	99,2	113,5	9,5 в.п.
Місце області серед інших регіонів України	2	13	7	15	1	-1

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

У грудні 2020 року порівняно з груднем 2019 року індекс промислової продукції становив 101,0% та 118,9%, відповідно. Промислове виробництво у 2020 році зросло в порівнянні з попереднім роком на 5,4 в.п, за рахунок зростання обсягів реалізації добувної промисловості та розроблення кар'єрів (темп зміни становить + 20,0 в.п.). Негативним наслідком, що збавляє темп розвитку економіки області є зменшення обсягу промислового виробництва у переробній промисловості (4,9 в.п.), за рахунок падіння текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, у виготовленні виробів із деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності – на 4,7 в.п., у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 1,0 в.п.

У структурі обсягу реалізованої промислової продукції найбільша частка – 83,0% – припадає на переробну промисловість, із якої: 64,6% становить виробництво харчових продуктів, напоїв, 4,4% – виготовлення виробів із деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність, 3,3% – машинобудування, крім ремонту і монтажу машин та устаткування, 2,8% – металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування, 2,7% – виробництво хімічних речовин і хімічної продукції, 2,3% – виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, 1,4% – виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, 0,4% – текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів. Обсяг реалізованої промислової продукції у Вінницькій області у розрахунку на одну особу, 2015-2019 роки (рис. 3).

Таким чином, оборот роздрібною торгівлі, який включає дані роздрібного товарообороту підприємств (юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців), основним видом економічної діяльності яких є роздрібна торгівля, у 2020 році становив 33702,2 млн грн, що на 4,4% більше, ніж у 2019 році.

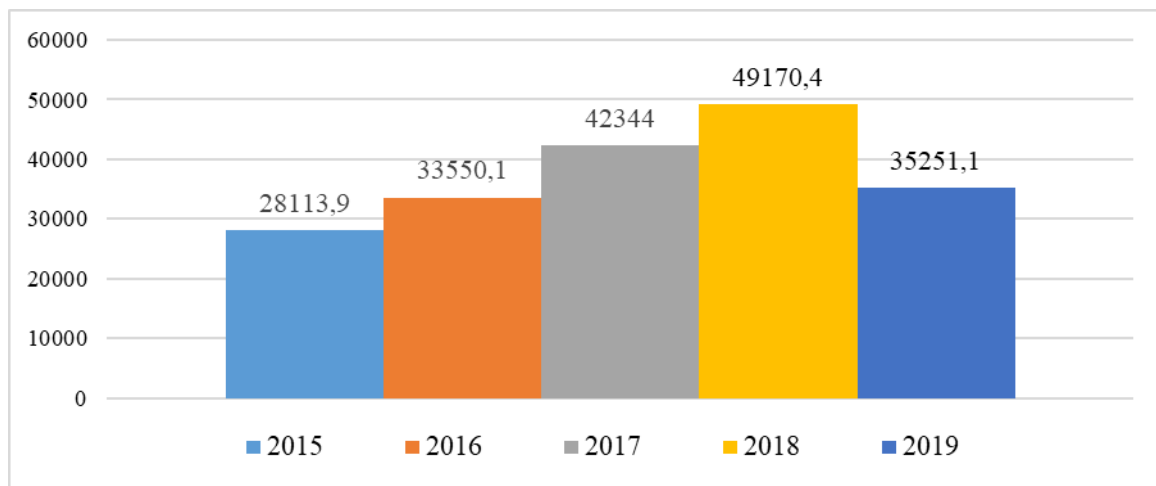

Рис. 3. Обсяг реалізованої промислової продукції у Вінницькій області у розрахунку на одну особу, 2015-2019 рр., грн

Джерело: сформовано авторами за даними [1]

Товарооборот підприємств роздрібної торгівлі (юридичних осіб) у 2020 році дорівнював 19835,6 млн грн, що на 6,8 в.п. перевищує обсяг 2019 року. Обсяг зовнішньої торгівлі товарами у січні-листопаді 2020 року сягав 1777,2 млн доларів США. При цьому, обсяги експорту та імпорту становили, відповідно, 1273,3 та 503,9 млн доларів США, що свідчить про позитивну тенденцію у розвитку торгових операцій. Протягом 2020 року, зовнішньоторговельні операції Вінниччина здійснювала з партнерами із 145 країн світу (табл. 6).

Таблиця 6

Структура зовнішньої торгівлі Вінницької області, січень 2021 року

Країна	Експорт			Імпорт			Сальдо
	тис. доларів США	у % до січня 2020	у % до загального обсягу	тис. доларів США	у % до січня 2020	у % до загального обсягу	
Австрія	192,6	22	0,3	1097,7	16,1	2,8	-905,1
Азербайджан	211,5	37,7	0,3	-	-	-	211,5
Бельгія	791,5	129,4	1,3	201,2	155,4	0,5	590,2
Білорусь	2463,1	37	3,9	1658,3	130,9	4,2	804,8
Данія	186,0	527,1	0,3	201,6	379,1	0,5	-15,6
Палестина	447,0	173,9	0,7	-	-	-	447,0
Єгипет	818,8	10,5	1,3	402,3	151,5	1,0	416,5
Ізраїль	1317,1	70,9	2,1	109,0	437,8	0,3	1208,0
Індія	222,2	1,1	0,4	107,4	103,7	0,3	114,8
Іспанія	2658,9	23,0	4,2	619,9	95,3	1,6	2039,0
Італія	1183,1	14,2	1,9	681,4	67,9	1,7	501,7
Казахстан	452,4	67,6	0,7	197,8	45	0,5	254,6
Канада	233,9	132,3	0,4	106,1	66,9	0,3	127,8
Китай	10095,4	59,6	16,0	7205,6	124,7	18,4	2889,8
Литва	2994,3	341,4	4,8	166,1	62,7	0,4	2828,2
Нідерланди	519,7	5,2	0,8	352,6	54,4	0,9	167,1
Німеччина	3230,6	141,0	5,1	5375,4	138,7	13,7	-2144,8
Польща	8000,4	61,7	12,7	4653,3	125,0	11,9	3347,0
США	1578,3	42,1	2,5	3997,2	163,0	10,2	-2418,9
Туреччина	3331,4	28,2	5,3	851,0	137,5	2,2	2480,4

Джерело: побудовано авторами за даними [1]

Основними товарами, які експортувалися з Вінницької області, є: жири, олія тваринного та рослинного походження (29,7%); продукти рослинного походження (27,7%); готові харчові продукти (14,5%); деревина і вироби з деревини (8,0%); машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання (5,9%); живі тварини, продукти тваринного походження (5,4%).

У січні 2021 року вивезено товарів на загальну суму 63016,7 тис. доларів США (35,9%), у порівнянні з січнем 2020 року, імпорту склав 39164,9 тис. доларів США (113,0%). Позитивне сальдо експорту у сумі 23851,8 тис. доларів США, спостерігаємо в області, а у січні 2020 р. – 140848,8 тис. доларів США. Коефіцієнт покриття експортом показника імпорту у січні 2019 року сягає 1,61 (у січні 2020 року – 5,06).

Серед лідерів країн, із якими проводиться експорт товарів у січні 2021 року є: Китай (10095,4 тис. доларів США), Польща (8000,4 тис. доларів США), Туреччина (3331,4 тис. доларів США).

У господарствах усіх категорій у 2020 році вироблено 653,0 тис. т м'яса (реалізація на забій сільськогосподарських тварин у живій масі), що на 2,9% більше проти 2019 року, з них підприємствами вироблено 606,5 тис. т (більше на 3,6%).

Станом на 1 січня 2021 року загальне поголів'я великої рогатої худоби становило 200,5 тис. голів (на 9,2% менше, проти січня 2020 року), у тому числі корів – 120,8 тис. голів (на 4% менше), свиней – 239,8 тис. голів (зменшення на 2,4%), овець та кіз – 28,2 тис. голів (менше на 8,1%), птиці всіх видів – 33,6 млн голів (менше на 10,4%). Господарствами усіх форм власності вирошено 218,6 тис. голів великої рогатої худоби у 2020 році, що становить 95,8% проти 2019 року. Не менші обсяги вирощування і птиці у домогосподарствах населення області – 8316,6 тис. голів, а це 94,7% більше ніж у 2019 році.

Закупівельні ціни на молоко II класу без ПДВ знизилися і дорівнюють 6,93 грн / кг, для молока II класу з домогосподарств – 5,06 грн / кг. За даними Міністерства фінансів України, індекс споживчих цін молока на січень 2019 року склав 100,20% [6, с. 248].

Обсяг залучених прямих інвестицій із країн світу в економіку Вінницької області на 31.12.2019 р. становив 236,7 млн доларів США, що на 6,4% більше обсягів інвестицій на початок року, та в розрахунку на одну особу населення склав 153,2 доларів США. Інвестували капітал 54 країни світу, переважна більшість інвестицій (83,7% загального обсягу) надійшла з країн ЄС – 198,2 млн доларів США, із інших країн світу – 38,5 млн доларів США (16,3%). До п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає 74,2% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Польща – 68,9 млн доларів США, Австрія – 32,0 млн доларів США, Кіпр – 31,7 млн доларів США, Франція – 27,4 млн доларів США, Німеччина – 15,7 млн доларів США. Значні обсяги іноземних інвестицій надійшли у Козятинський район – 21,9 млн доларів США (9,3%), Вінницький – 9,4 млн доларів США (4,0%), Барський – 8,7 млн доларів США (3,7%), Тульчинський – 7,6 млн доларів США (3,2%),

Тиврівський – 6,7 млн доларів США (2,8%), Калинівський – 5,8 млн доларів США (2,4%).

Для розвитку економіки Вінницької області варто розглянути сильні та слабкі сторони, що в майбутньому пришвидшать або здійснять негативний вплив на реалізацію оптимального сценарію економічного зростання області. Для проведення SWOT-аналізу (табл. 7) потрібно також проаналізувати зовнішнє середовище, фактори якого містять можливості та загрози.

Таблиця 7

SWOT-аналіз економічного стану Вінницької області

Сильні сторони	Слабкі сторони
Лідерство регіону в аграрному секторі та переробці сільськогосподарської продукції	Низький рівень спроможності громад щодо ефективного та належного управління комунальною власністю, надання послуг населенню та забезпечення доступності домогосподарств та закладів соціальної сфери до мережі Інтернет
Розвинена інфраструктура із підтримки бізнесу та залучення інвестицій	Високий рівень зносу основних фондів у галузях економіки області
Активне позиціонування регіону в сфері міжнародного міжрегіонального та транскордонного співробітництва	Недостатньо реалізований потенціал залучення інвестицій за всіма джерелами фінансування
Високий розвиток підприємницьких традицій та компетентності	Наявні територіальні диспропорції щодо заселення території
Високий потенціал розвитку видобувної галузі	Недосконалість транспортного забезпечення населення та дорожньої інфраструктури
Високий потенціал розвитку рекреаційних послуг	Високий рівень розораності, деградації сільськогосподарських угідь
Можливості	Загрози
Стимулювання експортної та інноваційної діяльності на національному рівні	Міграція населення у більш урбанізовані населені пункти та закордон
Зростання інвестиційної привабливості країни, підвищення можливостей для залучення інвестиційних ресурсів	Зростання світової економічної кризи, зменшення попиту на деякі експортно-орієнтовані товари
Залучення коштів у проекти регіонального розвитку	Постійні зміни нормативно-правової бази внаслідок впровадження структурних реформ та політичних змін на національному рівні
Підвищення фінансової спроможності громад	Підвищення відповідальності громад та видатків на соціально-економічний розвиток внаслідок впровадження адміністративно-територіальної реформи

Джерело: сформовано авторами на основі [9]

Можливості та загрози знаходяться поза зоною контролю, таким чином, вони можуть розглядатися як зовнішні, які стосуються елементів ринкового середовища [8, с. 20].

Вибіркова структурна та технологічна політика може бути найважливішим інструментом. Перспективи динамічного зростання промислового виробництва та збільшення експорту товарів високого рівня безпосередньо залежать від темпів технологічної модернізації економіки. Тільки перехід до вищих стандартів світового досвіду може призвести до досягнення прогресу у прискорення конкурентоспроможності національної економіки [4, с. 97].

Необхідними державними напрямами реалізації розвитку області є:

- активізація зовнішньоторговельної співпраці, а саме середнього бізнесу з країнами світу, що посилить доступ місцевих товарів на європейські та світові ринки;

- зниження ставок довгострокових кредитів, що сприятиме розвитку малого та середнього бізнесу та покращить фінансову спроможність підприємств [10].

Висновки. Одним із головних завдань діяльності органів влади було, є і залишатиметься в подальшому підтримка розвитку бізнесу, направленою на створення нових інноваційних виробництв, підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств, що забезпечить створення нових робочих місць. Так, за 2014-2019 рр. у Вінницькій області реалізовано 139 інвестиційних проєктів, завдяки яким створено 7635 нових робочих місць.

Найбільш привабливими для іноземних інвесторів залишаються промислові підприємства, на яких зосереджено 186,1 млн доларів США, або 78,6% загального обсягу прямих інвестицій в область, у т. ч. переробної – 167,8 млн доларів США та добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 16,7 млн доларів США. На підприємствах сільського, лісового та рибного господарства акумульовано 19 млн. доларів США (8,0% загального обсягу) прямих інвестицій: в організаціях, що здійснюють операції із нерухомим майном – 9,3 млн доларів США (3,9%), що діють у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 8,5 млн доларів США (3,6%), оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 4,0 млн доларів США (1,7%). Вагому частку, а саме 143,2 млн доларів США, (60,5%) іноземного капіталу, зосереджено у місті Вінниці. З урахуванням потужної ресурсної бази, сприятливих кліматичних умов та великої кількості продуктивних сільськогосподарських земель регіон має всі можливості займати домінуючу позицію щодо розвитку пріоритетного для підприємств аграрного сектору. Таким чином, використання більшості можливостей та усіх сильних сторін Вінницької області за умови нівелювання або нейтралізації загроз, наведених у SWOT-аналізі, дасть змогу розвитку підприємництва, підвищенню фінансової спроможності громад, позиціонування області у сфері міжнародного співробітництва.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Вінницькій області. Веб-сайт. URL: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/statistical-information/arhiv2019.html#> (дата звернення: 21.04.2021).
2. Гончарук І.В. Роль сільськогосподарських кооперативів у забезпеченні сталого розвитку сільських територій Вінницької області. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 8. С. 56-67.
3. Хвесик М. А., Лібанова Е.М. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь. Київ. ДУ ІЄПСР НАН України. 2014. 776 с.
4. Kaletnik G., Lutkovska S. Innovative Environmental Strategy for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*. 2020.

Vol. 9. № 2. P. 89-98.

5. Pronko L., Kolesnik T., Samborska O. Essence and concept of capitalization of enterprises its types and methods of evaluation. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10. № 1. P. 551-560.

6. Pronko L., Kolesnik T., Samborska O. Ukraine dairy market: state and prospects of development: considering world experience. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9. № 1. P. 243-252.

7. Пронько Л.М. Інструменти розвитку малого підприємництва в сільській місцевості Вінницької області. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 64-74.

8. Токарчук Д.М. Стратегічні напрями виробництва біопалива сільськогосподарськими підприємствами України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 7. С. 18-26.

9. Samborska O. Efficiency of Social Protection of the Rural Population in the United Territorial Community. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9. № 3. P. 343-348.

10. Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. Веб-сайт. URL: <https://vinrada.gov.ua/proekt-strategii-2027.htm> (дата звернення: 15.04.2021).

11. Фурман І.В., Пронько Л.М. Формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників України з урахуванням світового досвіду. *Економіка АПК*. 2019. № 11. С. 85-96.

12. Фіщук Н.Ю., Березюк С.В. Розвиток малого та середнього бізнесу Вінницької області. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 1. С. 171-185.

References

1. Holovne upravlinnya statystyky u Vinnytskiy oblasti [Main statistics management in Vinnytsia region]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/statisticinformation/arhiv2019.html#.2> [in Ukrainian].

2. Honcharuk, I.V. (2017). Rol silskohospodarskykh kooperatyviv u zabezpecheni staloho rozvytku silskykh terytoriy Vinnytskoyi oblasti [The role of agricultural cooperatives in ensuring sustainable development of rural areas of Vinnytsia region]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 8, 56-67 [in Ukrainian].

3. Khvesyk, M.A., & Libanovoyi, E.M. (2014). Sotsialno-ekonomichnyy potentsial staloho rozvytku Ukrayiny ta yiyi rehioniv. *Natsionalna dopovid. DU IEPSR NAN Ukrayiny [Socio-economic potential of sustainable development of Ukraine and its regions. National report]*. Kyiv: SI IEPSR NAS of Ukraine [in Ukrainian].

4. Kaletnik, G.M., & Lutkovska, S.M. (2020). Environmental Strategy for Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 9, 89-98 [in English].

5. Pronko, L., Kolesnik, T., & Samborska, O. (2021). Essence and concept of capitalization of enterprises its types and methods of evaluation. *European Journal of Sustainable Development*, 10, 551-560 [in English].

6. Pronko, L., Kolesnik, T., & Samborska, O. (2020). Ukraine Dairy Market: State and Prospects of Development Considering World Experience. *European Journal of Sustainable Development*, 9, 243-252 [in English].

7. Pronko, L.M. (2018). Instrumenty rozvytku maloho biznesu u silskiy mistsevosti Vinnytskoyi oblasti [Tools for small business development in rural areas of Vinnytsia region]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 5, 64-74 [in Ukrainian].

8. Tokarchuk, D.M. (2016). Stratehichni napriamy vyrobnytstva biopalyva silskohospodarskymy pidpryyemstvamy Ukrainy [Strategic directions of biofuel production by agricultural enterprises of Ukraine]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 7, 18-26 [in Ukrainian].

9. Samborska, O. (2020). Efficiency of social protection of the rural population in the united territorial community. *European Journal of Sustainable Development*, 9, 343-348 [in English].

10. Stratehiia zbalansovanoho rehionalnoho rozvytku Vinnytskoi oblasti na period do 2027 roku [Strategy of balanced regional development of the Vinnytsia region for the period up to 2027]. *vinrada.gov.ua*. Retrieved from: <https://vinrada.gov.ua/proekt-strategii-2027.htm> [in Ukrainian].

11. Furman, I.V., & Pronko, L.M. (2019). Formuvannya derzhavnoyi prohramy pidtrymky pidpryyemstv-agrovyrobnykiv Ukrayiny z urakhuvannyam svitovoho dosvidu [Formation of the state program of support of the enterprises – agricultural producers of Ukraine taking into account world experience]. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, 11, 85-96 [in Ukrainian].

12. Fishchuk, N.Yu., & Berezyuk, S.V. (2020). Rozvytok maloho ta serednoho biznesu Vinnytskoyi oblasti [Development of small and medium business of Vinnytsia region]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 1, 171-185 [in Ukrainian].

Відомості про авторів

САМБОРСЬКА Оксана Юріївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: super_oksana30@ukr.net).

КОЛЕСНИК Тетяна Василівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: sergej.kolesnik@gmail.com).

ПРОНЬКО Людмила Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії,

декан факультету менеджменту та права, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: pronkol@ukr.net).

SAMBORSKA Oksana – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: super_oksana30@ukr.net).

KOLESNIK Tetiana – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: sergej.kolesnik@gmail.com).

PRONKO Lyudmula – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Administrative Management and Alternative Energy Sources, Dean of the Faculty of Management and Law, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: pronkol@ukr.net).

САМБОРСКАЯ Оксана Юрьевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: super_oksana30@ukr.net).

КОЛЕСНИК Татьяна Васильевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: sergej.kolesnik@gmail.com).

ПРОНЬКО Людмила Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, декан факультета менеджмента и права, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: pronkol@ukr.net).

УДК:332.33:633/635

DOI: 10.37128/2411-4413-2021-2-6

**ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ
РОСЛИННИЦТВА В
КОНТЕКСТІ
ЗБАЛАНСОВАНОГО
ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКО-
ГОСПОДАРСЬКОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ**

КУБАЙ О.Г.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри аграрного менеджменту та
маркетингу,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)

У статті досліджено сучасний стан та динаміку розвитку галузі рослинництва аграрного сектору України як однієї із провідних у ринковій системі господарювання. Продукція галузі має надзвичайно важливе народногосподарське значення, адже вона